

МОДЕРНИЗАЦИЯ ЛОО ШАРТЫНА БОЛОЧОК ИНФОРМАТИКА МУГАЛИМИНИН ДАЯРДЫГЫ

ГОТОВНОСТЬ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНФОРМАТИКИ К УСЛОВИИ МОДЕРНИЗАЦИИ

READY TO SCIENCE TEACHERS THE CONDITIONS OF MODERNIZATION

Ибирайым кызы Айжан педагогика илимдеринин кандидаты, Кыргыз билим берүү академиясынын Технология жана искусство лабораториясынын башчысы. ika379@mail.ru

Аннотация. Учурдагы билим берүүнү жаңылоо шартындагы маселелер жана алардагы карама-каршылыктар бул макаланын негизги мазмунун түздү. Ошондой эле жаңылоо шартындагы мазмундук жактан жаңылоонун шарттары жана карама-каршылыктарды чечүүнүн жолдору берилди. Ага байланыштуу көрүлүп жаткан тиешелүү чаралар жазылды жана болочок информатика мугалиминин кандай даярдыктарга ээ болуш керектиги белгиленди.

Аннотация. Основу данной статьи составили проблемы нынешних условий модернизации образования и противоречия в них. В статье также выделены условия модернизации содержания и пути решения этих противоречий в условиях обновления. Кроме этого представлены соответствующие мероприятия, проводимые на данный момент и отмечены готовность будущих учителей информатиков к модернизации.

Summary. The basis of this article has made the problem of the current conditions of the modernization of education and contradictions in them. The article also highlighted the conditions of modernization of the content and ways of resolving these contradictions in the conditions of renewal. Also shows the corresponding activities carried out at this point and noted the readiness of the future teachers to upgrade.

Түйүндүү түшүнүктөр: модернизация, сапат, компетенттик мамиле, окутуунун натыйжасы, болочок информатика мугалими.

Ключевые слова: модернизация, качество, компетентностный подход, результат обучения, будущий учитель информатики.

Key words: education, modernization, quality, competency approach, training result, future teacher of computer science.

Кыргыз Республикасы өзүнчө ачык өлкө болуп полимердик социомаданияттын өнүгүү абалына өтүшү конкуренция шартындагы инсандык өнүгүүгө жараша билим берүүнүн методологиялык негизин карап чыгуу талабын койду. Ал глобалдашуунун тенденциясына кирүүгө алып келип, билим берүүгө маданияттык мамиле кылууну шарттап, инсандык өнүгүүнү гумандуулук парадигмасынын нугунда алып барууну талап кылды.

Модернизациялоо зарылчылыгы ушул талаптарга туура келет.

Модернизация – учурдун жана курчап турган чөйрөнүн чакырыгына, талабына адекваттуу болгон максат, мазмун, форманын стратегиясын жана тактикасын кайрадан түзүү болуп саналат. Азыркы учурдагы тенденциялык (глобалдаштыруу, гумандаштыруу, интеграциялоо, оптималдаштыруу ж.б.) процесстер жана андан келип чыккан коомдогу карама-каршылыктар билим берүүнү маданияттык жана баалуулук мамиленин негизинде реформалоо менен адекваттуулук мыйзамына дал келет.

Учурдун талабына жараша билим берүүнүн мазмуну Эл аралык жалпы тенденциялык процесстердин төмөнкүдөй алкагында өнүгө алат:

- бардык адам баласынын маданияттуулук жана адистик квалификациясына азыркы учурда коюлуп жаткан талаптардын жогорулагандыгы;

- ошондой эле билимдүүлүк жана интеллект улуттук байлыктын катарына киргендиги жана ал коомдогу эң жогорку баалуулук катары кабыл алынгандыгы.

Жогоруда көрсөтүлгөн тенденциялык процесстер жана ага жараша инсандык өнүгүүгө коюлган талаптар менен билим берүүдөгү белгиленген жагдайлардын ортосунда төмөнкүдөй карама-каршылыктарды пайда кылат:

- буга чейинки социалдык-экономикалык шарттагы жалпыга билим берүүгө карата түзүлгөн мазмун боюнча жумуш берүүчүлөрдүн талаптары адистердин компетенттүүлүгүнө коюлган талаптарына дал келбей калышы;

- билим берүү чөйрөсү менен окуучулардын кызыгууларынын ортосунда көп түрдүүлүктөрдүн улам жогорулашы;

- практикалык багыттарга ориентация алуу зарылдыгынын күн санап жогорулашы жана окуу программаларынын мүмкүнчүлүгүнүн чектелгендиги;

- коомдун өнүгүү темпи жана билим берүүдөгү маселелердин кечендеп чечилип жатышы ж.у.с.

Бул карама-каршылыктарды чечүүнүн биринчи шарты анын милдеттүү мазмундук инвариантынын төмөнкүдөй максаттарга багытталуусу менен шартталат:

1. Конкуренцияга жөндөмдүү инсандын даярдоо.
2. Конкуренцияга жөндөмдүү мамлекетти түптөө.
3. Жеке инсандын жана коомдун коопсуздукту сактоо жөндөмдүүлүктөрүн калыптандыруу.

Бул айтылгандардын негизинде Кыргызстандагы жалпы билим берүүнүн жана жалпы эле мамлекеттин билим берүү системасынын абалынын жаңылануу керектигинен кабар берет.

Азыркы мезгилде Кыргызстан бир коомдон экинчи коомго өтүү процессин башынан кечирип жатат. Адамдардын социалдык жана руханий турмушунда олуттуу өзгөрүүлөр жүрүүдө, коомдун экономикалык модели жаңыланууда. Илимий-техникалык прогресстин жетишкендиктерин киргизүү, материалдык ресурстарды рационалдуу колдонуу, эмгек өндүрүмдүүлүгүн жана кадрлардын кесиптик чеберчилигин, алардын жалпы

маданиятын жогорулатуу аркылуу экономиканы интенсивдүү түрдө жолго коюп, аны көтөрүү зарыл.

Экономикалык модернизациялоонун ийгиликтүү болушу инсандын социалдык жаңылануу ишмердигинен түздөн-түз көз каранды. Ошондуктан, жаштарга билим берүү бүгүнкү күндөгү башкы проблемалардын бири болуп саналат.

Билимдүүлүк, жарандардын квалификациясы коомдун байлыгынын негизи болгон жана болуп кала берет.

Азыркы дүйнөлүк коомчулукта билим илим жана маданият менен катар эле негизги өндүрүш ресурсу болуп саналат. Билим берүү жаңылануунун негизги объектиси гана болбостон, анын субъектиси, күчтүү рычагы, инновациялык ресурстардын түгөнгүс булагы катары кабыл алына баштады.

Кыргыз Республикасында билим берүү социалдык-экономикалык өнүгүүнүн негизги фактору катары каралууда. Ошондуктан, Кыргызстан эгемендүү мамлекет болгондон тартып, билим берүүнүн өнүгүшү мамлекеттик саясаттын негизгилеринин бири катары карала башташы жакшы жышаан болуп калды. 1996-жыл «Билим жылы» деп жарыяланып, Кыргызстанда билим берүүнүн актуалдашуусу, билим берүү системасына жаңыча көз жүгүртүүгө мүмкүнчүлүк берип, теориялык жана практикалык мазмундагы бир катар проблемаларды чечүү маселелери коюлган.

Демек, жогорудагы маселелер болочок информатика мугалимдеринен эмнелерди билиш керектиги жана информатик мугалим кандай даярдыктарга ээ болуш керектиги тууралуу маселени кароого түрктү берет.

Кыргызстандын азыркы шартында билим берүү системасын жаңылоо иштери кандай жүзөгө ашырылууда?

Кыргызстан мамлекеттик көз каранды эместикке жетишкенден кийин билим берүү тармагындагы жаңылануу процесси жаңы багытка бет алды. Анын башкы мааниси, мурдагы ийкеми азыраак, репродуктивдүү билим берүүгө көбүрөөк басым жасаган, консервативдүү социалдык структурадан, жаңылануунун жана инсандын, коомдун өнүгүшүн алдыга сүрөй турган структурага айландыруу максаты коюлган.

Андан соң жеке инсанга багытталган билим берүү, же инсанды, анын жеке өзгөчөлүктөрүн, кызыкчылыктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен окутуу – азыркы билим берүүнү сапаттык жактан жаңылоонун башкы шарттарынын бири болуп калды. Биздин оюбузча ал төмөндөгүдөй талаптарды чагылдырат:

– билим берүүнүн негизги баалуулугу деп инсандын оригиналдуулугу, өзүнчөлүгү жана кайталангыс уникалдуулугу боюнча жеке индивидуум катары калыптанып жаралышын кабыл алуу, таануу;

– дифференцирленген, ар түрдүү деңгээлдеги окутууну ишке ашырууга керектүү билим берүүнүн альтернативдүү формаларынын болушу;

– ар бир окуучуга, анын жеке өзгөчөлүктөрүнүн, турмуштук баалуулуктарынын, умтулууларынын негизинде өзүнүн өнүгүү жолун тандап

алуу укугунун берилиши. Мындай талаптар өз кезегинде “сапат” түшүнүгүнүн пайда болушун шарттады.

Сапат идеясы жаңылануу процессинин өзөктүк идеясы катары каралды. Сапат инсандын өнүгүү жана коомдун өнүгүшүнүн иштиктүү фактору катары жеке инсанга багытталган билим берүү идеясы менен түздөн-түз байланыштырыла баштады. Билим берүү жаатында жүзөгө ашырылып жаткан өзгөрүүлөргө укуктук негиз берген бир катар олуттуу мамлекеттик чечимдер кабыл алынган. Алардын ичинен, маанилүүсү катары 1992-жылдын декабрында кабыл алынган «Билим берүү тууралуу» мыйзамды алсак болот.

Бул мыйзам жалпы билим берүүчү мектепти жаңылоонун күчтүү түрткүсү болуп калды. Анын жакынкы жылдарга карата билим берүүнү өнүктүрүү программасын аныктаган негизги белгилери болуп, мектепти демократиялаштырууну жана гумандаштырууну, анын иштешинин эркиндигин, билим берүүнүн мазмунун жаңылоону, окшоштукту жоюуну, окутууну дифференциациялоону жана интенсивдештирүүнү караган.

Мыйзамга ылайык, мектептерге билим берүү программаларынын варианттарын, өзгөчө предметтик программаларды иштеп чыгууга укук берилди. Билим берүү программаларын иштеп чыгууга ата-энелерди, жергиликтүү бийлик өкүлдөрүн, коомдук уюмдарды катыштырууга мүмкүнчүлүк түзүлдү. Мектептердин билим берүү пландарын, анын варианттарын тандоо укугу кеңейтилди жана жоопкерчилиги жогорулатылды. Педагогакалык коллективдер, мугалимдер окутуунун формаларын жана методдорун эркин тандай алышат.

Мыйзам билим берүү жаатындагы бирдиктүү мамлекеттик саясатты жүргүзүүнү караштырган жана 1996-жылы кабыл алынган Улуттук билим берүү программасы анын негизи болуп калды. Андан тышкары «Айыл мектеби», «Маданият аркылуу билим берүү» жана башка программалар кабыл алынган.

Бардык өлкөлөр үчүн билим берүүнүн мазмуну проблемасы окутуунун жана тарбиялоонун өзөктүк проблемасы бойдон калууда. Өсүп келе жаткан муундардын билиминин деңгээли «Эмнеге окутуу керек?» деген маселени чечүүгө көз каранды болгон жана болуп кала берет.

Жалпы билим берүүнүн мазмуну боюнча Кыргызстанда Ж. Аманалиев, М.Балтабаев, И.Бекбоев, А.Измайлов, Э.Мамбетакунов, Н.Чжен жана башкалар изилдөө иштерин жүргүзүшкөн. Учурда бул маселенин үстүндө Кыргыз билим берүү академиясы менен И.Арабаев ат. КМУнун окумуштуулары, окутуучулары изилдөөлөрдү жүргүзүп жатышат.

Кыргызстан ачык коомго өткөн сайын, окутууну жана тарбиялоону улуттук маданияттын негизинде гана жүргүзүү жетишсиз болуп калды. Дүйнөлүк маданияттын казынасын демек, билим берүүнүн дүйнөлүк тенденцияларын аңдап билүү зарыл. Дүйнөлүк тенденциялардын бул агымы менен мектептик билим берүүнүн билимдүү адамды тарбиялоо милдети стандарттуу эмес ой жүгүрткөн адамды тарбиялоо милдети менен алмашылды.

Эгерде мурда билимдүүлүктүн деңгээли үйрөнүлгөн эрежелердин жаттаган ырлардын көптүгү, типтүү тапшырмаларды чечүү ыктары менен ченелип келсе, азыр Кыргызстандын көпчүлүк окумуштуулары менен практиктердин пикири боюнча окуу ишмердигин натыйжага басым коюу менен окутуу, окуучунун окуу жүгүн жана окутуунун мазмунун оптималдаштыруу, глобалдашуу шартына ылайык билим берүү керек деп эсептешүүдө.

Бул жерде сөз билим берүүнүн мазмунун жөн эле жакшыртуу жана модернизациялоодо эмес, жаңы нерсени жаратууда, түзүүдө болуп жатат. Аны кыска мөөнөттө турмушка ашырууга мүмкүн эместей сезилет, бир четинен.

Демек, Кыргызстандагы жалпы эле билим берүү системасынын абалы жаңылануу алдында тургандыгы жалпыга маалым болуп, Кыргызстандын билим берүүсү бир баскычтан экинчи бир баскычка өтүү процессин башынан кечирүүдө.

Бир баскычтан экинчи бир баскычка өтүүдө кандай шарттар белгиленди?

Ал – компетенттик мамиленин негизинде билим берүү, инсанга багытталган билим берүү, же инсанды, анын жеке өзгөчөлүктөрүн, кызыкчылыктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен окутуу, натыйжага багытталган билим берүү – азыркы билим берүүнү сапаттык жактан жаңылоонун башкы шарттарынын бири катары эсептелди.

Демек, сапат идеясы жаңылануу процессинин өзөктүк идеясы экендиги тастыкталды. Сапаттык идеяга басым жасалган бир катар олуттуу мамлекеттик чечимдер кабыл алынды. Алардын ичинен, маанилүүсү катары «Билим берүү жөнүндөгү» Мыйзамды, 2020-жылга чейин Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү Концепцияны (КР Өкмөтүнүн 23.04.2012-ж. №201 Токтому), 2012-2020-жылдарга Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү Стратегияны (КР Өкмөтүнүн 23.04.2012-ж. №201 Токтому), мамлекеттик билим берүү стандартын (21.07.2014-ж. №403 КР Өкмөтүнүн Токтому) ж.у.с. документтерди алсак болот. Билим берүүнүн мазмунун жаңылоо, Кыргызстандын азыркы мектептеринде мезгилдин талабына ылайык өзгөрүүлөр менен байланышкан иштин башкы аспектилеринин бири. Ага ылайык 2009-2011-жылдары Кыргыз билим берүү академиясы тарабынан “Маданияттык-компетенттик мамиленин негизинде билим берүүнүн мазмунун, окуу китептерин жана окутуунун технологиясын жаңылоо” боюнча НИРдин темасы менен илимий-изилдөө иштер жүргүзүлүп келген. Ал эми 2012-2014-жылдар аралыгында “Билим берүүнүн мазмунун оптималдаштыруу жана баалоо” маселелерине арналган изилдөө иштери жүргүзүлгөн болсо, 2015-2017-жылдарга “Кыргыз Республикасынын билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясына ылайык билим берүүнүн мамлекеттик стандартынын 2014-жылдагы жаңы вариантынын негизинде илимий окуу-методикалык комплексин өркүндөтүү” аттуу тема белгиленип, учурда бул изилдөө иштери жүргүзүлүп жатат [1; 4; 5]. Мындай

изилдөө иштер Кыргызстандын билим берүү системасынын багытын, өнүгүү тенденциясын белгилеп, өнүгүүнүн кийинки этабын аныктап турган алгылыктуу иштерден болуп эсептелет.

Учурда билим берүүнүн жаңы муундагы стандарттарын түзүүдө сапатты камсыз кылуунун бирден-бир шарты болуп билим берүүнүн натыйжасына басым коюу саналды. Ал окуучунун жеке инсандык жетишкендиктерин баалоодо багыт көрсөтөт жана окуучунун ишмердүүлүк ыкмаларын акыл эстүү колдоно билүүсүнө негиз боло алат.

Билим берүүдөгү стандарттарды жаңылоо, каржылоо булактарын табуу, бир канча өзгөртүүлөрдү киргизүү менен гана чектелбейт. Билим берүүдө жаңылануу дегенде, бизге негизинен мектептеги окуу күнү жана сааттардын саны, материалдык кээ бир мүмкүнчүлүктөрү, класстардын чоңойтулушу, компьютердик билим берүү, мектепке таянган жетекчилик (School based management), өлчөө жана баалоо системасынын жакшыртылышы, компетенцияларынын кеңейтилиши, билим берүүнүн натыйжасынын сапатына басым жасалышы сыяктуу аракеттер ойго келет.

Ошол себептүү Кыргыз билим берүү академиясы тарабынан жалпы билим берүүчү мектептер үчүн Базистик окуу планы иштелип чыгып (Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү уюму үчүн Базистик окуу пландарынын долбоорлорун бекитүү жөнүндө №1246/1. 2015-жылдын 8-октябрындагы министрликтин буйругу менен), коомчулуктун талкуусунан кийин, предметтер боюнча жаңы стандарттар (2014-жылдагы мамлекеттик билим берүү стандартынын жаңы вариантынын негизинде) түзүлүп, алар (Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү уюмдарынын 5-9-класстары үчүн «Математикалык», «Табигый илимий», «Технологиялык», «Социалдык», «Ден соолук маданияты» жана «Искусство» билим берүү чөйрөлөрүнүн жаңы муундагы сабактарынын стандарттары жөнүндө №1247/1. 2015-жылдын 8-октябрындагы Буйруктун негизинде) КР Билим берүү жана илим министрлигинин Коллегиясынан бекитилди. Ал эми башталгыч класстардын предметтик стандарттары учурда иштелип чыгууда.

Эми болочок информатик мугалим эмнелерге даяр болуу керек?

Жогоруда белгилегендей, 2015-жылы Информатика предметинин предметтик стандарты кабыл алынган соң, болочок мугалим стандарттын мазмунун өздөштүрүп, андагы талаптарды эске алуу анын негизги милдети болуп саналат. Андан соң, стандарттын негизинде түзүлгөн окуу программасынын мазмуну мугалим тарабынан талданып, предметти окутууга коюлган максат милдеттерди ишке ашыруунун жол-жоболорун түзүп чыгууга тийиш. Окуу программада Информатика предметинин мазмундук багыттары, негизги жана предметтик компетенциялар аныкталган. Окуучуларды бул компетенцияларга ээ кылуунун педагогикалык шарттарын аныктап чыгуу зарыл. Ошондой эле, мугалим материалдын окуучулар тарабынан алгылыктуу өздөштүрүлүшү үчүн сабакты уюштуруунун формаларын, окутуунун методдорун туура тандап алуусу керек.

Демек, эгемендүү өлкө болгондон тартып Кыргызстандагы билим берүү системасын заманбап тенденциялардын негизинде модернизациялоо, билим берүүнүн сапатын жолго коюу, мугалимдин методикалык жактан даяр болушу – жалпы эле билим берүү системасынын сапатынын камсыздалышына өбөлгө болуп бермекчи.

Адабияттар

1. Билим берүүнүн мазмунун оптималдаштыруу жана баалоо проблемалары. 2012-2014-жж. карата Кыргыз билим берүү академиясынын НИР тарабынан бекитилген илимий отчетторго анализ. – Б., 2014.

2. Закон КР «Об образовании». //http://www.toktom.kg от 30 апреля 2003 г. №92. – С. 5.

3. Концепции обновления предметного образования в школах Кыргызской Республики. – Бишкек, 1995. – 45 с.

4. Кыргыз Республикасынын билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясына ылайык билим берүүнүн мамлекеттик стандартынын 2014-жылдагы жаңы вариантынын негизинде илимий окуу-методикалык комплексин өркүндөтүү. 2015-2017-жж. карата Кыргыз билим берүү академиясынын НИР тарабынан бекитилген илимий отчетторго анализ. – Б., 2015.

5. Маданияттык-компетенттик мамиленин негизинде мектепте табигый-математикалык билим берүүнүн мазмунун жана аны реализациялоонун технологиясын модернизациялоо. КББАнын 2009-2011-жылдардагы НИР темасы боюнча отчетторго анализ. – Бишкек, – 185 б.

6. Программа Правительства по реализации Национальной стратегии устойчивого развития КР на период 2013-2017 годы. – Б., 2012.